

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U000415

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 16-01-2024

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ ХНУ імені В. Н. Каразіна № 0302-Зк/268 від 27.02.2024 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Нехаєнко Оксана Василівна

2. Oksana Nekhaienko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Шифр наукової спеціальності: 054

Назва наукової спеціальності: Соціологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Соціологія

Дата захисту: 08-02-2024

Спеціальність за освітою: Соціологія

Місце роботи здобувача: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

III. Відомості про дисертацію

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 3837

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 04.21.31, 04.21.51, 04.51.51, 04.51.53

Тема дисертації:

1. Політична коректність як процес: дискурси та практики
2. Political Correctness as a Process: Discourses and Practices

Реферат:

1. Дисертацію присвячено дослідженню політичної коректності як процесу, що функціонує в якості одного із регуляторів взаємодії у сучасному суспільстві. Здійснення глибокого соціологічного аналізу політичної коректності формує розуміння того, яку роль відіграє політична коректність сьогодні у формуванні, підтримці, відтворенні та розвитку ліберально-демократичного суспільного ладу й відповідного соціального порядку. В роботі актуалізовано необхідність введення політичної коректності до проблемного поля соціологічного аналізу. З іншого боку, акцентовано потребу соціологічного аналізу можливих інструментів та механізмів, що використовуються політичною коректністю: доведено, що політично коректні лексика і конструкції характеризуються наявністю прихованого змісту (який реалізується через вживання евфемітивних зворотів), та націлені на вирішення суспільних протиріч, проте в окремих випадках можуть

діяти зворотнім чином та загострювати наявні розколи. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній соціологічній науці науковою працею, яка здійснює теоретичне узагальнення підходів до вивчення політичної коректності в соціології та розв'язує важливе наукове завдання – досліджує прояви політичної коректності в українському суспільстві. Вперше у вітчизняній науці в рамках роботи концептуалізовано політичну коректність як соціальний процес. Вона визначається як дискурсивний культурно-поведінковий процес поширення ідеологічної і нормативної установки на подолання соціальних конфліктів і протиріч через обрання специфічних мовних засобів різного рівня. Вперше у вітчизняній соціології політичну коректність системно розглянуто як цілісний соціальний процес: сутність, технологічні аспекти та форми прояву в таких соціальних інститутах, як культура, освіта та політика. Крім того, визначено роль та місце політичної коректності у процесі макроідеологічного виробництва: політична коректність формує загальносоціальні моделі та патерни поведінки через визначення і припис універсальних дискурсивних стандартів і поведінкових принципів. Доведено, що політична коректність впроваджує жорсткий контроль дотримання встановлених норм через накладення соціальних та адміністративних санкцій; поширює ідеологічну установку не лише на індивідуальний, але й на макрорівень соціальної свідомості. В роботі впроваджено комбінований методичний підхід соціологічного дослідження політичної коректності, що поєднує концепцію фігурації Н.Еліаса та концепцію «винайдених традицій» Гобсбаума-Рейнджера із критичним дискурсивним та кейс-наративним аналізом: цим забезпечено синтез мікро- і макрорівнів дослідження генези та поточного стану політичної коректності; за доповнення підходу ідеями П. Бурдьє схарактеризовано політичну коректність як результат взаємодії об'єктивних структур соціального простору і суб'єктивних диспозицій агентів, які діють у культурному та політичному полях. Також в дисертації схарактеризовано інтерналізацію політично коректних установок та перспективи розповсюдження політичної коректності в українському суспільстві: на основі даних отриманих в ході емпіричного дослідження з'ясовано, що політична коректність сприймається як зовнішня директивна норма, що діє в першу чергу у професійних комунікаціях. В сприйнятті українців політична коректність не є органічною вітчизняним соціокультурним стандартам, пов'язується із зовнішніми західними тенденціями лібералізації суспільних відносин, глобалізаційними та євроінтеграційними процесами.

2. The dissertation is devoted to the study of political correctness as a process that functions as one of the regulators of interaction in modern society. Carrying out a deep sociological analysis of political correctness forms an understanding of what role political correctness plays today in the formation, support, reproduction and development of the liberal-democratic social order and the corresponding social order. The work actualizes the need to introduce political correctness into the problematic field of sociological analysis. On the other hand, the need for a sociological analysis of possible tools and mechanisms used by political correctness is emphasized: it is proven that politically correct vocabulary and constructions are characterized by the presence of a hidden meaning (which is realized through the use of euphemistic expressions) and are aimed at solving social contradictions, but in some cases can backfire and exacerbate existing divisions. The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that the dissertation is the first scientific work in domestic sociological science that carries out a theoretical generalization of approaches to the study of political correctness in sociology and solves an important scientific task - researching the manifestations of political correctness in Ukrainian society. For the first time in domestic science, political correctness is conceptualized as a social process within the framework of the work. It is defined as a discursive cultural-behavioral process of spreading an ideological and normative attitude to overcome social conflicts and contradictions through the selection of specific language means of different levels. For the first time in domestic sociology, political correctness was systematically considered as a complete social process: essence, technological aspects and forms of manifestation in such social institutions as culture, education and politics. In addition, the role and place of political correctness in the process of macro-ideological production is determined: political correctness forms general social models and patterns of behavior through the definition and prescription of universal discursive standards and behavioral principles. It has been proven that political correctness implements strict control of compliance with established norms through the imposition of social and administrative sanctions; extends the ideological attitude not only to the individual, but

also to the macro level of social consciousness. The work introduces a combined methodical approach to the sociological study of political correctness, which combines the concept of figuration by N. Elias and the concept of "invented traditions" by Hobsbawm-Ranger with critical discursive and case-narrative analysis: this provides a synthesis of the micro- and macro-levels of the study of the genesis and current state of political correctness ; by supplementing the approach with the ideas of P. Bourdieu, political correctness is characterized as the result of the interaction of the objective structures of the social space and the subjective dispositions of agents operating in the cultural and political fields. The dissertation also characterizes the internalization of politically correct attitudes and the prospects for the spread of political correctness in Ukrainian society: based on the data obtained in the course of empirical research, it was found that political correctness is perceived as an external directive norm that operates primarily in professional communications. In the perception of Ukrainians, political correctness is not organic to domestic socio-cultural standards, it is connected with external Western tendencies of liberalization of social relations, globalization and European integration processes.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Нехаєнко О. В. (2018). Соціологічне співставлення феноменів політичної коректності та ідеології. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VI (29), 1:178, 86-88 DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-178VI29-22>.
- Нехаєнко, О., Бойко, Д., Литовченко, А. (2018). Дискурсивное насилие как инструмент социологической легитимации идеологического порядка разделенного общества. *Соціологічні студії*, 2(13), 37-44. DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2018-01-37-44>.
- Нехаєнко О., Яшкина Д. (2019). Реформа образования в предвыборном дискурсе Украины. *Соціологічні студії*, 2(15), 82-89. DOI: <https://doi.org/10.29038 / 2306-3971-2019-02-82-89>.
- Нехаєнко О. (2019). Політична коректність як суспільний феномен: генеза та соціологічна концептуалізація. *Український соціологічний журнал*, 19(1-2), 94-99.
- Нехаєнко О., Литовченко А. (2020). Политкорректность как инструмент идеологического производства: взламывающая «Оскар». *Габітус*, 15, 49 - 55.
- Nekhaienko O. (2021). Patricia Hill Collins' concepts of intersectionality and Stephen Lukes' concepts of power in the sociological understanding of political correctness. *Eastern Review*, 10(1), 73-84 DOI: <http://doi.org/10.18778/1427-9657.10.06>.
- Nekhaienko O., Boyko D., Zaporozhchenko R., Lytovchenko A., Yashkina D. (2021). Group Nominations as an Instrument of Electoral Struggle: Ukrainian Discourse of 2019 Parliamentary Elections. *Sociological Studios*, 19 (2), 41-52. DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2021-02-41-52>.
- Durniev O. & Nekhaienko O. (2023). Internet as an Ideological State Apparatus. *Scientific Journal of Polonia University*, 59(4), 146-154. DOI: <https://doi.org/10.23856/5920>.
- Нехаєнко О., Міре М. Х., Мурадян О. (2022). Освітня реформа та мовна політика в Україні: впровадження в прикордонні регіони. *The Ideology and Politics Journal*, 3(22), 141-170. DOI: [https://doi.org/10.36169/2227-6068.2022.03.00007\(Scopus, Q4\)](https://doi.org/10.36169/2227-6068.2022.03.00007(Scopus, Q4)).
- Nekhaienko O., Yashkina D., Lytovchenko A., Boiko D., Zaporozhchenko R. (2023). Discursive (re)production of social cleavages in the 2019 Ukrainian parliamentary elections. *Southeast European and Black Sea Studies*,

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0115U001936

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Литовченко Артем Дмитрович

2. Artem Lytovchenko

Кваліфікація: к. соц. н., доц., 22.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1439-5213

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович

2. Pavlo Fedorchenko-Kutuiev

Кваліфікація: д. соц. н., професор, 22.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6997-6306

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

Код за ЄДРПОУ: 02070921

Місцезнаходження: проспект Берестейський, буд. 37, Київ, 03056, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сальникова Світлана Анатоліївна

2. Svitlana Salnikova

Кваліфікація: к. соц. н., доц., 22.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0707-7214

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дейнеко Олександра Олександрівна

2. Oleksandra Deineko

Кваліфікація: к. соц. н., доц., 22.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3659-0861

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Філіппова Ольга Аркадіївна

2. Olha Filippova

Кваліфікація: к. соц. н., доц., 22.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8242-551X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Голіков Олександр Сергійович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Голіков Олександр Сергійович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Шевченко Андрій Олександрович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна